

Ändringar av vissa ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter och Sveriges företrädare i Europaparlamentet

---

Sammanfattning

I detta ärende lämnar riksdagsstyrelsen förslag till ändringar i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (ersättningslagen) och i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet (företrädarlagen).

Riksdagen beslutade i december 2000 att ge riksdagsstyrelsen i uppdrag att skyndsamt utreda förslag om ändrat ersättningssystem för riksdagsledamöternas sjukvårdsförmåner. I föreliggande förslag lämnas riksdagsstyrelsens överväganden i frågan. Förslaget innebär att ersättningar som betalas till ledamöterna för deras sjukvårdskostnader, dvs. för bl.a. läkarbesök och läkemedel, i huvudsak tas bort. Vid särskilda skäl föreslås att en riksdagsledamot efter prövning av riksdagsförvaltningen skall kunna få ersättning för kostnader för insatser i rehabiliterande syfte.

Förslaget i övrigt rör inkomstgarantier, egenpensionsförmåner och efterlevandeskydd för riksdagens ledamöter och Sveriges företrädare i Europaparlamentet.

Förslaget innebär att efterlevandeskyddet efter den som är riksdagsledamot eller företrädare i Europaparlamentet efter fyllda 70 år förstärks.

Förslaget innehåller även två ändringar som i princip utgör följdändringar till tidigare gjorda ändringar i ersättningslagen och företrädarlagen. Den ena ändringen avser att säkerställa att en riksdagsledamot eller företrädare som får sjukpension inte kommer i ett sämre läge på grund av samordning än vad som gäller enligt reglerna om sjukpension i pensionsavtalet för statstjänstemän (PA-91). Den andra ändringen innebär att arvode till ordförande och vice ordförande i EU-nämnden skall ingå vid beräkning av underlag för såväl egenpensionsförmåner som inkomstgaranti, både enligt ersättningslagen och enligt företrädarlagen.

Förslaget innehåller dessutom förtydligande av begreppet tid i ersättningslagen vid beräkning av tjänstgöringstid i riksdagen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
1 Riksdagsstyrelsens förslag till riksdagsbeslut	5
2 Lagtext	6
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter	6
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet	10
3 Ärendet och dess beredning	12
3.1 Sjukvårdsförmåner	12
3.2 Vissa övriga frågor	12
4 Riksdagsstyrelsens överväganden	14
4.1 Sjukvårdsförmåner till riksdagens ledamöter	14
4.1.1 Bakgrund	14
4.1.1.1 Gällande ordning	14
4.1.1.2 Tidigare riksdagsbehandling.....	14
4.1.1.3 Hälsa- och sjukvård för riksdagens anställda	14
4.1.1.3.1 Kollektivavtal för riksdagens anställda.....	14
4.1.1.3.2 Gällande bestämmelser i övrigt för riksdagens anställda.....	16
4.1.1.3.2.1 Definitionen hälso- och sjukvård.....	16
4.1.1.3.2.2 Arbetsmiljö och företagshälsovård	16
4.1.1.3.2.3 Rehabilitering	17
4.1.1.3.2.4 Läkemedel	17
4.1.1.4 Skatteregler.....	18
4.1.1.5 Arbetskadeförsäkring	18
4.1.1.6 Avtal om företagshälsovård och sjukvård	19
4.1.1.6.1 Sjukvård.....	19
4.1.1.7 Årliga kostnader m.m.	19
4.1.2 Förslag.....	19
4.1.2.1 Inledning.....	19
4.1.2.2 Ersättning för sjukvårdskostnader	19
4.1.2.3 Arbetsmiljö och företagshälsovård	20
4.1.2.4 Sjukvård	20
4.1.2.5 Rehabilitering	21
4.1.2.6 Förslag till utformning av ny bestämmelse.....	21
4.2 Inkomstgaranti och egenpensionsförmåner	22
4.2.1 Allmänt.....	22
4.2.2 Arvodet i EU-nämnden som underlag för beräkning av inkomstgaranti och egenpensionsförmåner	23
4.2.2.1 Ersättningslagen	23
4.2.2.2 Företrädarlagen.....	24

4.2.3 Sjukpension	24
4.2.3.1 Bakgrund	24
4.2.3.2 Gällande ordning	25
4.2.3.3 Förslag om samordning	25
4.2.4 Tjänstgöringstid enligt ersättningslagen	26
4.3 Efterlevandepension	27
4.3.1 Gällande ordning	27
4.3.2 Förstärkt skydd för efterlevande till riksdagsledamöter eller företrädare i Europaparlamentet som fyllt 70 år	27
4.4 Ikraftträdande m.m.	29

1 Riksdagsstyrelsens förslag till riksdagsbeslut

Riksdagsstyrelsen föreslår att riksdagen antar förslaget till

1. lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter,
2. lag om ändring i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet.

Stockholm den 3 oktober 2001

Birgitta Dahl

/Anders Forsberg

I detta beslut har förutom talmannen deltagit:

Sven Hultström, Per Unckel, Berit Andnor, Göran Magnusson, Lars Bäckström, Göran Hägglund, Anders Björck, Inger René och Martin Nilsson.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter

dels att 9 kap. 6 §, 11 kap. 3 §, 13 kap. 7 och 8 §§ samt 15 kap. 2 § skall ha följande lydelse,

dels att punkt 1 i övergångsbestämmelserna till lagen (1997:1067) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

6 §

Sjukpension skall *minskas med sådan ersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, annan författning eller kollektivavtal* som avser samma inkomstbortfall. Betalas ej hel sjukpension, minskas avdraget i motsvarande mån.

Sjukpension skall *på ett underlag för egenpensionsförmåner upp till 7,5 basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring minskas med sådan ersättning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring* som avser samma inkomstbortfall. Betalas ej hel sjukpension, minskas avdraget i motsvarande mån.

11 kap.

3 §

Efterlevandepensionen betalas under fem år från och med månaden efter dödsfallet, *dock längst till den tidpunkt då den avlidne ledamoten skulle ha fyllt 70 år.* Om ledamoten avgått med ålderspension efter fyllda 65 år betalas efterlevandepension längst under fem år räknat från avgången.

Efterlevandepensionen betalas under fem år från och med månaden efter dödsfallet. *Om ledamoten avgått före fyllda 65 år betalas efterlevandepension längst till den tidpunkt då den avlidne skulle ha fyllt 70 år. Detsamma gäller om ledamoten avgått med ålderspension då denne fyllde 65 år.* Om ledamoten avgått med ålderspension efter fyllda 65 år betalas efterlevandepension längst under fem år räknat från avgången.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap**7 §**

Underlaget för beräkning av inkomstgaranti utgörs av följande arvoden som betalas vid avgångstillfället:

1. ledamotsarvodet enligt 3 kap. 1 §,
2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2 §,
3. arvoden för månad till riksdagsledamot enligt 1 § 1–4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Underlaget för beräkning av inkomstgaranti utgörs av följande arvoden som betalas vid avgångstillfället:

1. ledamotsarvodet enligt 3 kap. 1 §,
2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2 §,
3. arvoden för månad till riksdagsledamot enligt 1 § 1–4 *och 8* lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

8 §¹

Inkomstgarantin betalas för månad under det första garantiåret med 80 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 40 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp. För tid därefter betalas inkomstgaranti med följande andelar av garantiunderlaget i förhållande till ledamotens tid i riksdagen

66,0 procent av den del av garantiunderlagen som inte överstiger 1,67 basbelopp och 33 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 12 år,

60,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och 30,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 11 men ej 12 år,

Inkomstgarantin betalas för månad under det första garantiåret med 80 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 40 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp. För tid därefter betalas inkomstgaranti med följande andelar av garantiunderlaget i förhållande till ledamotens *sammanlagda* tid i riksdagen

66,0 procent av den del av garantiunderlagen som inte överstiger 1,67 basbelopp och 33 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 12 år,

60,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och 30,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 11 men ej 12 år,

¹ Senaste lydelse 1997:1067.

Nuvarande lydelse

55,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 27,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 10 men ej 11 år,

49,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 24,75 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 9 men ej 10 år,

44,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 22 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 8 men ej 9 år,

38,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 19,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 7 men ej 8 år,

33,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 16,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 6 men ej 7 år.

Föreslagen lydelse

55,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 27,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 10 men ej 11 år,

49,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 24,75 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 9 men ej 10 år,

44,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 22 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 8 men ej 9 år,

38,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 19,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 7 men ej 8 år,

33,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 basbelopp och med 16,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 basbelopp efter minst 6 men ej 7 år.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***15 kap.**

2 §

En riksdagsledamot har rätt till sjukvårdsförmåner motsvarande dem som tillkommer arbetstagare hos riksdagen.

Om det finns särskilda skäl kan en riksdagsledamot efter prövning av riksdagsförvaltningen få ersättning för kostnader för insatser i rehabiliteringssyfte.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998. *Bestämmelserna i 7 kap. 3 § 3 i sin nya lydelse tillämpas dock för tid från och med den 1 oktober 1995.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.
  2. Bestämmelserna i 13 kap. 7 § i sin nya lydelse tillämpas dock för tid från och med den 1 oktober 1995.
  3. Bestämmelsen i 15 kap. 2 § skall tillämpas på framställningar om ersättningar som görs efter ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet att 3 kap. 4 §, 5 kap. 6 §, 7 kap. 3 § och 9 kap. 7 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §

För den som har varit både företrädare och riksdagsledamot utgörs det pensionsgrundande arvodet av

1. företrädararvode enligt 2 kap. 2 § denna lag och riksdagsarvode enligt 3 kap. 1 § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter,

2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2 § sistnämnda lag,

3. arvoden enligt 1 § 1–4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

För den som har varit både företrädare och riksdagsledamot utgörs det pensionsgrundande arvodet av

1. företrädararvode enligt 2 kap. 2 § denna lag och riksdagsarvode enligt 3 kap. 1 § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter,

2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2 § sistnämnda lag,

3. arvoden enligt 1 § 1–4 och 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

5 kap.

6 §

Sjukpensionen skall *minskas med sådan ersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, annan författning eller kollektivavtal* som avser samma inkomstbortfall. Betalas ej hel sjukpension, minskas avdraget i motsvarande mån.

Sjukpensionen skall *på ett underlag för egenpensionsförmåner upp till 7,5 basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring minskas med sådan ersättning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring* som avser samma inkomstbortfall. Betalas ej hel sjukpension, minskas avdraget i motsvarande mån.

Har en företrädare eller en riksdagsledamot som tidigare varit företrädare fått sjukpension från Europaparlamentet skall sjukpension som lämnas enligt denna lag reduceras i motsvarande mån. Reducering skall endast göras när sjukpensionen från Europaparlamentet avser samma sjukperiod.

Nuvarande lydelse

Efterlevandepensionen betalas under fem år från och med månaden efter dödsfallet, dock längst till den tidpunkt då den avlidne företrädaren eller riksdagsledamoten skulle ha fyllt 70 år. Om företrädaren eller riksdagsledamoten avgått med ålderspension efter fyllda 65 år, betalas efterlevandepension längst under fem år räknat från avgången.

*Föreslagen lydelse***7 kap.**

3 §

Efterlevandepensionen betalas under fem år från och med månaden efter dödsfallet. Om företrädaren eller riksdagsledamoten avgått före fyllda 65 år betalas efterlevandepension längst till den tidpunkt då den avlidne skulle ha fyllt 70 år. Detsamma gäller om företrädaren eller riksdagsledamoten avgått med ålderspension då denne fyllde 65 år. Om företrädaren eller riksdagsledamoten avgått med ålderspension efter fyllda 65 år, betalas efterlevandepension längst under fem år räknat från avgången.

9 kap.

7 §

Underlaget för beräkning av inkomstgarantin utgörs av följande arvoden som betalas vid avgångstillfället

1. företrädararvode enligt 2 kap. 2 § denna lag eller ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter,
2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2 § sistnämnda lag och
3. arvoden för månad till riksdagsledamot enligt 1 § 1–4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Underlaget för beräkning av inkomstgarantin utgörs av följande arvoden som betalas vid avgångstillfället

1. företrädararvode enligt 2 kap. 2 § denna lag eller ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter,
2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2 § sistnämnda lag och
3. arvoden för månad till riksdagsledamot enligt 1 § 1–4 och 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 4 § och 9 kap. 7 § i sin nya lydelse tillämpas dock för tid från och med den 1 juni 1996.

3 Ärendet och dess beredning

3.1 Sjukvårdsförmåner

Riksdagen beslutade i december 2000, med anledning av två motioner, att ge riksdagsstyrelsen i uppdrag att skyndsamt utreda förslag om ändrat ersättningsystem för riksdagsledamöternas sjukvårdsförmåner (2000/01:KU1, prot. 37).

I *motion 2000/01:K294 av Carlinge Wisberg m.fl. (v)* hade föreslagits att riksdagsledamöternas läkemedelsförmån skall avskaffas. Riksdagsledamöterna jämföras med riksdagens personal när det gäller läkemedelsersättning. Motionärerna ansåg att det inte finns ett naturligt samband mellan ledamöterna och tjänstemännen i detta avseende. Genom läkemedelsförmånerna undgår riksdagsledamöterna att vidkännas effekterna av de egna besluten inom detta område. Det är inte heller sannolikt att riksdagsledamöterna avstått något löneutrymme för läkemedelsförmånen. Motionärerna ansåg därför att förmånen bör avskaffas. Om det trots allt finns ett behov av kollektiv lösning av ledamöternas läkemedelskostnader, kan en medicinfond bildas.

I *motion 2000/01:K376 av Thomas Julin m.fl. (mp)* hade föreslagits att ersättningen för riksdagsledamöternas sjukvårds- och läkemedelskostnader avskaffas. Enligt motionärerna är det besvärande för riksdagsledamöterna, som själva har fria läkemedel och subventionerad läkarvård, att fatta beslut om kostnadsökningar för ekonomiskt svaga grupper. Av rättviseskäl och med tanke på de märkbara löneökningar som riksdagsledamöterna har fått under de senaste åren bör dessa förmåner avskaffas, anser motionärerna. Med anledning av motionerna anförde konstitutionsutskottet följande i sitt betänkande 2000/01:KU1 (s. 25).

Utskottet har förståelse för de tankegångar som förs fram i motionerna. Den exakta utformningen av ett beslut om ändringar i ersättningssystemet bör av praktiska skäl övervägas närmare. Enligt utskottets mening bör en sådan utredning skyndsamt genomföras. Detta bör riksdagsstyrelsen med anledning av motionerna K376 (mp) och K294 (v) ges till känna.

3.2 Vissa övriga frågor

Dåvarande Riksdagens förvaltningskontor fann vid en uppföljning av de ettåriga inkomstgarantier som betalats ut till riksdagsledamöter som avgick efter valet 1998 behov av en översyn av bl.a. rutinerna kring utbetalningarna av garantierna (förvaltningskontorets PM av den 15 mars 2000, dnr 7249-3416-99/00). På förslag av förvaltningskontoret gav dåvarande förvaltningsstyrelsen den 29 mars 2000 därför riksdagsförvaltningen i uppdrag att genomföra en sådan översyn (förvaltningsstyrelsens protokoll nr 7 1999/2000).

Under arbetet med inkomstgarantins rapporteringssystem har vissa frågor uppmärksammats där lagändringar krävs. För det första ingår inte arvoden som betalas ut för uppdrag i EU-nämnden som underlag för beräkning av inkomstgaranti och såvitt gäller företrädare i Europaparlamentet inte heller för beräkning av egenpension. För det andra förekommer brister i bestämmelserna om samordning av sjukpension. Vissa otydligheter har också noterats såvitt gäller utformningen av bestämmelsen om den tid i riksdagen som ledamoten får tillgodoräkna sig vid beräkningen av inkomstgarantin. Även behov av förstärkt efterlevandeskydd till riksdagsledamöter och företrädare i Europaparlamentet som fyllt 70 år har konstaterats. I det följande lämnar riksdagsstyrelsen förslag i dessa frågor.

4 Riksdagsstyrelsens överväganden

4.1 Sjukvårdsförmåner till riksdagens ledamöter

4.1.1 Bakgrund

4.1.1.1 Gällande ordning

Enligt 15 kap. 2 § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (i det följande benämnd ersättningslagen) har en riksdagsledamot rätt till sjukvårdsförmåner motsvarande dem som tillkommer arbetstagare hos riksdagen.

I sammanhanget bör även tilläggas att det i 3 kap. 3 § ersättningslagen stadgas följande. ”Att ledamotsarvode och tilläggsarvode anses som inkomst av anställning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och lagen (1991:1047) om sjuklön. Ledamot skall därvid anses om arbetstagare.”

4.1.1.2 Tidigare riksdagsbehandling

Bestämmelsen om sjukvårdsförmåner tillkom genom ett riksdagsbeslut 1989. Enligt en sedan årtionden etablerad praxis hade riksdagsledamöter erbjudits företagshälsovård i ungefär samma omfattning som riksdagsförvaltningen i sin egenskap av arbetsgivare är skyldig att tillhandahålla riksdagens anställda. Denna praxis konfirmerades 1989 (förs. 1988/89:27, KU 1988/89:31, rskr. 316). Några särskilda regler om företagshälsovård infördes inte i ersättningslagen.

I en reservation (fp och mp) till utskottsbetänkandet framhölls att ledamöternas sjukvårdsförmåner inte borde jämföras med de anställdas hälso- och sjukvårdsförmåner utan i första hand med de förmåner som gäller för arbetare, tjänstemän och pensionärer ute i samhället.

4.1.1.3 Hälso- och sjukvård för riksdagens anställda

För riksdagens anställda finns regler om ersättning för sjukvårdskostnader i kollektivavtal. Regler i övrigt på området finns i bl.a. lagen (1962:381) om allmän försäkring och i arbetsmiljölagen (1977:1160).

4.1.1.3.1 Kollektivavtal för riksdagens anställda

I Allmänt löne- och förmånsavtal för riksdagen och dess myndigheter (RALF) regleras anställdas rätt till ersättning för sjukvårdskostnader. Dessa stämmer i allt väsentligt överens med vad som gäller för det statliga området i övrigt enligt kollektivavtal ALFA (Allmänt löne- och förmånsavtal, Arbetsgivarverket cirk.2001:A8).

Ersättning kan utges enligt följande förutsättningar och med angivna belopp.

Läkarvård, tandvård och psykologbehandling

Kostnader för läkarvård, tandvård i form av oralkirurgisk behandling samt psykologbehandling ersätts med högst 95 kr per besök.

Med *läkarvård* avses

- undersökning och behandling som vid sjukdom ges av den som är behörig att utöva läkaryrket i Sverige samt
- utfärdande av sådant läkarintyg (läkarutlåtande) som arbetsgivaren infördrar.

Med *oralkirurgisk behandling* avses behandling som utförs på sjukhus eller vid odontologisk fakultet.

Med *psykologbehandling* avses behandling som, efter remiss av läkare, ges av legitimerad psykiater, legitimerad psykolog eller legitimerad psykoterapeut.

Sjukgymnastik

Kostnader för sjukgymnastisk behandling ersätts med högst 55 kr per besök.

Sjukhusvård

Sjukhusvård ersätts med högst 70 kr för varje vård dag.

Läkemedel

Kostnader för sådana receptbelagda läkemedel som enligt lag omfattas av högkostnadsskydd ersätts.

Apotekskort/högkostnadskort m.m.

En förutsättning för att kostnader skall ersättas är att registrering i förekommande fall har skett i ett apotekskort för läkemedel eller högkostnadskort för sjukvård.

Rätten till ersättning är förfallen om arbetstagaren inte har begärt ersättning hos arbetsgivaren senast två år efter den dag då han hade utgiften.

Särskilda skäl

Om det finns särskilda skäl kan arbetsgivaren lämna ersättning för vård utöver vad som ovan angivits. I Arbetsgivarverkets allmänna råd för tillämpningen av avtalet² lämnas följande kommentar till stadgandet om särskilda skäl.

² Allmänt löne- och förmånsavtal, ALFA, Arbetsgivarverket cirk.2001:A8 s. 152

Särskilda skäl att medge ersättning utöver avtalet kan finnas exempelvis när arbetsgivaren anser det angeläget från verksamhetssynpunkt att en arbetstagare med ryggbesvär snabbt kan återgå i arbete och detta förutsätter att arbetstagaren får behandling hos en kiropraktor (motsvarande) eller att en arbetstagare får ersättning för taxiresor till och från arbetsplatsen utöver sådan ersättning från försäkringskassan. Särskilda skäl att medge ersättning utöver avtalet kan vidare finnas exempelvis när en arbetstagare genomgår behandling vid Svenska psoriasisförbundets anläggningar, dock endast i den mån kostnaden motsvarar kostnaden för behandling hos sjukgymnast (se 5 §).

4.1.1.3.2 Gällande bestämmelser i övrigt för riksdagens anställda

Utöver vad som regleras i ovanstående avtal om rätt till ersättning för sjukvårdskostnader finns för arbetstagare lagregler som i sammanhanget bör belysas. Detta gäller bl.a. reglerna i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), lagen (1962:381) om allmän försäkring och om företagshälsovård i arbetsmiljölagen (1977:1160). I det följande lämnas en kort redogörelse över det aktuella regelverket.

4.1.1.3.2.1 Definitionen hälso- och sjukvård

En definition av hälso- och sjukvård finns i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL. Med hälso- och sjukvård avses i HSL åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Till hälso- och sjukvård hör också sjuktransporter. Det är landstingen, och i vissa fall kommunerna, som har ansvaret för hälso- och sjukvården enligt HSL.

4.1.1.3.2.2 Arbetsmiljö och företagshälsovård

Enligt bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) skall arbetsgivaren systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön bl.a. uppfyller kraven i denna lag. Arbetsgivaren skall vidare se till att det i verksamheten finns på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom. Arbetsgivaren skall vidare svara för att den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver finns att tillgå.

I arbetsmiljölagen har i 3 kap. 2 b § genom SFS 1999:841 införts en definition av begreppet företagshälsovård. Med företagshälsovård avses enligt nämnda bestämmelse ”en oberoende expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering. Företagshälsovården skall särskilt arbeta för att förebygga och undanröja hälsorisker på arbetsplatser samt ha kompetens att identifiera och beskriva samband mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa”.

För riksdagens arbetstagare konfirmeras arbetsgivarens skyldighet att tillhandahålla företagshälsovård för sina anställda i ett centralt samverkansavtal.

4.1.1.3.2.3 Rehabilitering

Rehabilitering är ett samlingsbegrepp för alla åtgärder av medicinsk, psykologisk, social och arbetslivsinriktad art som skall hjälpa sjuka och skadade att återvinna bästa möjliga funktionsförmåga och förutsättningar för ett normalt liv. Olika parter svarar för olika områden vid rehabiliteringsinsatser.

En arbetsgivare har enligt arbetsmiljölagen huvudansvaret för att arbetsplatsen har en god arbetsmiljö där risker för olycksfall och ohälsa förebyggs. I lagen och dess föreskrifter utvecklas vad som menas med en god arbetsmiljö och hur sådan skall uppnås.

Det anses att en arbetsgivare är skyldig att vidta och bekosta sådana åtgärder som kan genomföras inom eller i anslutning till den egna verksamheten och som syftar till att en arbetstagare skall kunna vara kvar på arbetsplatsen. Det kan t.ex. vara fråga om rehabiliteringsåtgärder och anskaffning av tekniska hjälpmedel. Vilka åtgärder en arbetsgivare är skyldig att vidta beror på omständigheterna i varje enskilt fall.

Arbetsmiljölagen och dess föreskrifter knyter an till bestämmelser om rehabilitering som finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring, AFL. I 22 kap. AFL finns bestämmelser om rehabilitering och rehabiliteringsersättning. Häri stadgas bl.a. arbetsgivarens skyldigheter vid rehabilitering (arbetslivsinriktad rehabilitering). Bland annat fastslås att försäkringskassan skall, om den försäkrade medger det, i arbetet med rehabilitering samverka med bl.a. hans eller hennes arbetsgivare. Av 22 kap. 2 § AFL framgår att rehabiliteringen skall syfta till att återge den som drabbats av sjukdom hans arbetsförmåga och förutsättningar att försörja sig själv genom förvärvsarbete. Det kan bli aktuellt med rehabilitering t.ex. efter långvarig sjukdom, trafikolyckor, akuta sjukdomar t.ex. hjärtinfarkt eller hjärnblödning.

Härtill kommer vissa regler som finns om sjukpenning vid förebyggande behandling (3 kap. 7 b § AFL), dvs. medicinsk behandling eller medicinsk rehabilitering som syftar till att förebygga eller häva nedsättning av arbetsförmåga. Behandling skall förbättra eller motverka en försämring av sjukdomen i syfte att förhindra att personen inte kan arbeta eller får nedsatt arbetsförmåga.

Såväl förebyggande medicinsk behandling som arbetslivsinriktad rehabilitering sker under försäkringskassans överinseende, men det förekommer också rehabilitering utan försäkringskassans medverkan. I detta avseende kan det gälla rehabiliteringsinsatser som sker på personalpolitiska grunder och bekostas eller ersätts med stöd av vad som stadgas i kollektivavtal.

4.1.1.3.2.4 Läkemedel

Enligt kollektivavtalet för statligt anställda gäller att kostnader ersätts för receptbelagda läkemedel som enligt lag omfattas av högkostnadsskydd. Närmare regler om läkemedelsförmånen finns i lagen (1996:1150) om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m. Vilka receptbelagda läkemedel som är undantagna från högkostnadsskyddet framgår av förordningen (1996:1294) om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.

4.1.1.4 Skatteregler

Huvudregeln är att lön och alla andra ersättningar för arbete från en arbetsgivare eller uppdragsgivare är skattepliktig inkomst av tjänst enligt 11 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229), IL såvida inget annat anges i övriga paragrafer i 11 kap. eller i 8 kap. IL. Från denna huvudregel finns undantag bl.a. för hälso- och sjukvård. Dessa är specificerade i 11 kap. 18 § IL. I paragrafen stadgas följande.

”Förmån av hälso- och sjukvård eller tandvård skall inte tas upp om förmånen avser

- vård i Sverige som inte är offentligt finansierad, och
- vård utomlands.

Följande förmåner skall inte heller tas upp

- läkemedel vid vård utomlands,
- företagshälsovård, förebyggande behandling eller rehabilitering,
- vaccinationer som betingas av tjänsten, och
- tandbehandling, som har bedömts som nödvändig med hänsyn till tjänstens krav för försvarsmaktens submarina eller flygande personal och för andra med i huvudsak liknande arbetsförhållanden.”

4.1.1.5 Arbetskadeförsäkring

I lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring finns bestämmelser om försäkring för arbetsskada. Med arbetsskada menas skada som uppstår till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet.

Statligt anställda har försäkringsskydd genom ett avtal om ersättning vid personskada (PSA).

Enligt 15 kap. 1 § ersättningslagen är en ledamot grupplivförsäkrad, tjänsterefeförsäkrad och arbetsskadeförsäkrad på riksdagens bekostnad.

För riksdagens ledamöter gäller en trygghetsförsäkring vid arbetsskada, TFA, ersättning vid olycksfall i arbete eller arbetssjukdom.

För den som omfattas av TFA gäller generellt att försäkringen vid arbetsskada ger ersättning utöver vad som betalas av arbetsgivare, socialförsäkring och arbetsskadeförsäkring. Försäkringsersättningen beräknas enligt skadeståndsrättsliga regler och betalas oavsett om det finns någon som varit vållande till skadan. Detta innebär bl.a. att s.k. ideell ersättning – ersättning som inte har sin grund i inkomstförluster eller utgör kostnadsersättning – betalas av TFA. Rätten till ersättning prövas i varje enskilt fall.

TFA har samma skadebegrepp som lagen om arbetsskadeförsäkring. Försäkringen gäller vid olycksfall i arbetet, vid färdolycksfall till och från arbetet och i princip alla typer av arbetssjukdomar.

4.1.1.6 Avtal om företagshälsovård och sjukvård

Sedan år 1974 har riksdagsförvaltningen haft avtal med en företagshälsovårdscentral (LHC) om att tillhandahålla företagshälsovård till riksdagens ledamöter och anställda. LHC, som har sin huvudmottagning vid Hötorget, ägs numera av Feelgood AB.

Avtalet gäller t.o.m. utgången av detta år. Upphandling av företagshälsovård för tid därefter pågår för närvarande. Denna redogörelse avser förutsättningarna i nu gällande avtal.

4.1.1.6.1 Sjukvård

LHC tillhandahåller i begränsad utsträckning även sjukvård, och riksdagens anställda liksom ledamöterna kan utnyttja LHC på i princip samma ekonomiska villkor som gällt vid utnyttjande av öppenvårdsmottagning.

För riksdagsledamöterna finns även en läkarmottagning i riksdagens lokaler, som är bemannad två timmar varje onsdag under de perioder kammararbete pågår. Denna har tillkommit för att underlätta för ledamöter att utan tidsbeställning få läkarkontakt för snabb rådgivning, receptförnyelse etc.

4.1.1.7 Årliga kostnader m.m.

De årliga kostnaderna för arbetsmiljöinsatser, rehabilitering jämte hälso- och sjukvård, som hänför sig till riksdagsledamöterna, har uppgått till ca 1 miljon kronor. Här ingår även utbetalda ersättningar för sjukvårdskostnader till riksdagens ledamöter på i storleksordning 120 000–150 000 kr per år inkl. sociala avgifter.

4.1.2 Förslag

4.1.2.1 Inledning

I och med det inledningsvis nämnda riksdagsbeslutet år 1989 infördes i den dåvarande ersättningslagen en tydlig koppling mellan riksdagsledamöternas och de riksdagsanställdas sjukvårdsförmåner. Denna bestämmelse överfördes till lagen (1994:1065) om ledamöternas ekonomiska villkor m.m. av vilken framgår att en riksdagsledamot har rätt till sjukvårdsförmåner motsvarande dem som tillkommer arbetstagare hos riksdagen (15 kap. 2 §). Till detta kommer också bestämmelsen i 3 kap. ersättningslagen om att ledamotsarvode m.m. skall ”anses som inkomst av anställning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och lagen (1991:1513) om sjuklön. Ledamot skall därvid betraktas som arbetstagare.”

4.1.2.2 Ersättning för sjukvårdskostnader

Ersättningslagen stadgar, som ovan redovisats, att en ledamot har rätt till motsvarande sjukvårdsförmåner som en anställd. Kollektivavtalet, som för övrigt överensstämmer med vad som i allmänhet gäller för statsanställda,

innebär att en del av kostnaden för ett läkarbesök ersätts. Ett besök, som i dag betingar ett pris av mellan 120 och 240 kr beroende på typ av mottagning och specialitet, ger enligt kollektivavtalet en anställd vid riksdagen en ersättning på 95 kr mot redovisat kvitto på utlägget. Motsvarande ordning gäller för receptbelagda läkemedel som omfattas av högkostnadsskyddet där ersätts dock hela kostnaden. Genom kopplingen till förhållandena för anställda innebär ersättningslagen att motsvarande ersättningar utges till ledamöter.

Ersättningar som utbetalats för riksdagsledamöters sjukvårdskostnader har sammantaget uppgått till i storleksordningen 120 000–150 000 kr per år inkl. sociala avgifter. Detta avser såväl sjukvårdsersättning som ersättning för läkemedel.

4.1.2.3 Arbetsmiljö och företagshälsovård

Riksdagsledamöterna kan med tanke på den långa tid de tillbringar i riksdagen under arbetsveckorna bedömas ha i huvudsak samma behov av en god arbetsmiljö och en tillfredsställande företagshälsovård som riksdagens anställda. Varje ledamot har ett tjänsterum i riksdagens lokaler i princip utrustat enligt samma normer som för arbetstagare. De fysiska aspekterna på arbetsmiljön bör beaktas på motsvarande sätt som för de anställda. Exempelvis genomförs ergonomiska insatser och tillhandahålls terminalglasögon enligt samma ekonomiska förutsättningar som för arbetstagare, dvs. i princip utan kostnad för ledamoten.

Enligt arbetsmiljölagen 3 kap. 12 § krävs att den som råder över ett arbetsställe skall i vissa hänseenden förhindra risk för ohälsa och olycksfall även när det gäller den som arbetar där utan att vara anställd.

Ansvar för den psykiska och sociala arbetsmiljön har däremot i huvudsak bedömts åvila partigrupperna och gruppkanslierna. Riksdagsförvaltningen har därför när det gäller iordningställande av lokaler för social samvaro o.d. haft samråd med gruppkanslierna.

Företagshälsovården har stått till ledamöternas förfogande på samma villkor som för de anställda. Ledamöterna har liksom de anställda erbjudits frivillig hälsokontroll med bestämda intervaller.

4.1.2.4. Sjukvård

Nuvarande avtal om företagshälsovård inrymmer även i begränsad omfattning tillgång till sjukvårdstjänster för riksdagens ledamöter och anställda vid en huvudmottagning. För riksdagsledamöterna tillkommer en läkarmottagnings-tid två timmar per vecka i riksdagens lokaler. Syftet med detta är att underlätta för ledamöter att på ett smidigt och tidsbesparande sätt få tillgång till läkare för enklare läkarundersökningar, rådgivning, receptförnyelser etc. Någon omfattande sjukvård har det inte varit fråga om, eftersom lokalerna inte är utrustade för det och det heller inte finns annan sjukvårdsutbildad personal på plats samtidigt med läkaren. Patienterna betalar avgift på samma villkor som vid besök på LHC:s huvudmottagning vid Hötorget. Riksdagsför-

valtningen betalar ett visst timarvode till LHC för mottagningen i riksdagens lokaler.

4.1.2.5 Rehabilitering

Som framgår av redogörelse på s. 17 finns regler om rehabilitering såväl i arbetsmiljölagen, lagen om allmän försäkring som i kollektivavtal för riksdagens anställda. Rehabilitering kan i detta sammanhang t.ex. avse tillhandahållande av tekniska hjälpmedel men också avse bekostande av vårdinsatser, där det funnits behov av att komplettera försäkringskassans insatser.

Kollektivavtalet för riksdagens arbetstagare innehåller en klausul, som gör det möjligt för en statlig arbetsgivare att svara för en större andel av sjukvårdskostnaderna om det finns särskilda skäl. Avsikten med detta är bl.a. att arbetsgivaren skall kunna ta på sig en större andel av en på kort sikt kostnadskrävande behandling om det kan innebära att en långvarig sjukskrivning undviks eller kan göras kortvarig och sjukskrivningskostnaderna därmed kan hållas nere. I åtskilliga fall är sådana åtgärder endast tillgängliga utanför det offentligfinansierade sjukvårdssystemet. Det kan gälla plats under en period på ett behandlingshem efter en stroke eller efter en hjärtinfarkt. Fyra veckor på ett behandlingshem kan kosta i storleksordningen 40 000–60 000 kr. Psykoterapeutisk behandling är ett annat exempel – där kostar en behandlingstimme i privat vård 600–800 kr.

Genom att regelverket om sjukvårdsförmåner för ledamöterna kopplats till vad som gäller för tjänstemän har det förekommit att riksdagsförvaltningen helt eller delvis finansierat vissa rehabiliteringsinsatser för riksdagens ledamöter som bl.a. drabbats av akut sjukdom, långvarig sjukdom m.m. Insatserna har gjorts dels med hänvisning till de lagregler som gäller för arbetsgivare/arbetstagare, dels med hänvisning till regler i kollektivavtalet för riksdagens anställda.

4.1.2.6 Förslag till utformning av ny bestämmelse

Med anledning av två motioner angående avskaffande av riksdagsledamöternas sjukvårds- och läkemedelsförmåner har riksdagen givit riksdagsstyrelsen i uppdrag att skyndsamt utreda hur förändringar i ersättningsystemet bör utformas.

Med ledning av ovanstående redovisning föreslår styrelsen att ersättningar som betalas till ledamöterna för deras sjukvårdskostnader, dvs. för bl.a. läkarbesök och läkemedel, i huvudsak tas bort. Detta skall dock inte påverka riksdagsförvaltningens möjlighet att till riksdagens ledamöter kunna tillhandahålla avgiftsbelagda sjukvårdstjänster eftersom ledamöterna under vistelsen i Stockholm normalt inte har tillgång till sin sjukvård på hemorten.

Eftersom det i riksdagens uppdrag till styrelsen inte sägs något om företagshälsovård, rehabilitering och arbetsmiljöinsatser förutsätter styrelsen att det inte funnits någon avsikt att ändra den nuvarande tillämpningen vad avser dessa frågor. I detta sammanhang bör särskilt noteras att 3 kap. 3 § ersättningslagen anger att ledamöterna i vissa fall skall anses som arbetstagare vid

tillämpningen av lagen om allmän försäkring och utgångspunkten i den praktiska tillämpningen har varit att riksdagsförvaltningen har ett ansvar för bl.a. rehabiliteringsåtgärder.

Riksdagsstyrelsen uppfattar således uppdraget så att företagshälsovård, förebyggande behandling eller rehabilitering skall kunna erbjudas ledamöterna på motsvarande sätt som om de vore anställda. Definitionen i berörd lagstiftning bör kunna utgöra vägledning vid gränsdragningen mellan denna form av företagshälsovård och ren sjukvård, som ledamöterna i princip inte längre skall erhålla någon ersättning för enligt utgångspunkterna i uppdraget.

Det kan även i några fall finnas skäl för insatser i rehabiliterande syfte som kan gå utöver vad som avses i arbetsmiljölagen och lagen om allmän försäkring. Styrelsen föreslår därför att en lagregel utformas så att "Om det finns särskilda skäl kan en riksdagsledamot efter prövning av riksdagsförvaltningen få ersättning för kostnader för insatser i rehabiliteringssyfte". Tillämpningen av denna regel om särskilda skäl bör i huvudsak knyta an till vad som gäller för anställda inom riksdagen. Principiella ställningstaganden vid tillämpningen av en sådan regel bör dock göras enligt gällande beslutsordning inom riksdagsförvaltningen.

I övrigt föreslås således inga förändringar mot nuvarande tillämpningar och praxis.

4.2 Inkomstgaranti och egenpensionsförmåner

4.2.1 Allmänt

En riksdagsledamot som lämnar sitt uppdrag efter minst tre års sammanhängande tid i riksdagen och som inte fyllt 65 år är berättigad till inkomstgaranti enligt bestämmelserna i 13 kap. ersättningslagen. För den som varit riksdagsledamot kortare tid än sex hela år gäller inkomstgarantin under ett år. Uppgår tiden i riksdagen till mer än sex år gäller inkomstgarantin i två år om riksdagsledamoten inte uppnått 40 års ålder, i fem år om ledamoten uppnått 40 men inte 50 års ålder och till ingången av den månad då riksdagsledamoten fyller 65 år om ledamoten uppnått 50 års ålder.

Inkomstgarantin samordnas med andra inkomster, vilket innebär att garantin reduceras i förhållande till andra förvärvsinkomster eller inkomster som ersätter förvärvsinkomster.

Ersättningslagen innehåller även bestämmelser om egenpensionsförmåner, såsom ålderspension, sjukpension och egenlivränta, för riksdagsledamöter. Ålderspensionen från riksdagen utgör ett komplement till det allmänna pensionssystemet. Pensionen beräknas på grundval av ett pensionsunderlag som utgör genomsnittet av ledamotsarvodet jämte eventuella fasta tilläggsarvoden under de fem sista åren före avgångsåret. För rätt till ålderspension krävs minst sex riksdagsår och att ledamoten har fyllt 50 år vid avgången. För hel pension fordras tolv riksdagsår. För de riksdagsledamöter som inte blir berättigade till ålderspension men som tjänstgjort minst tre år före 65 års ålder

fastställs en egenlivränta. Rätt till sjukpension föreligger för en ledamot som frånträder sitt uppdrag och uppbär hel förtidspension eller helt sjukbidrag enligt nuvarande regler i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

För den som är eller har varit både företrädare i Europaparlamentet och riksdagsledamot finns bestämmelser i huvudsak motsvarande de i ersättningslagen i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet (i det följande benämnd företrädarlagen).

4.2.2 Arvoden i EU-nämnden som underlag för beräkning av inkomstgaranti och egenpensionsförmåner

4.2.2.1 Ersättningslagen

Bestämmelser om arvode för ordförande och vice ordförande i EU-nämnden infördes till en början i 3 kap. 2 § ersättningslagen genom en lagändring (SFS 1995:798) som trädde i kraft den 15 juni 1995. I lagens ikraftträdandebestämmelser föreskrevs att bestämmelserna skulle tillämpas för tid från och med den 1 januari 1995, dvs. samtidigt med att EU-nämnden inrättades. Beslutet (förs. 1994/95:RFK2, 1994/95:KU42, rskr. 1994/95:409) innebar att arvodet för EU-nämndens ordförande och vice ordförande kom att motsvara det som gällde för ordförande respektive vice ordförande i utskott. Arvodet följde bestämmelserna för tilläggsarvode och utgjorde då pensionsgrundande arvode för egenpensionsförmåner enligt 7 kap. 3 § 2 och ingick i underlaget för beräkning av inkomstgaranti enligt 13 kap. 7 § 2. Bestämmelserna om EU-nämndsarvodet överfördes senare till 1 § 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ samtidigt med att en översyn av arvodesbeloppen gjordes (SFS 1995:1512). Därigenom upphörde arvodet att vara ett tilläggsarvode i ersättningslagens mening och de ovan nämnda bestämmelserna om egenpensionsförmåner och inkomstgaranti var inte längre tillämpliga. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 1996 men skulle enligt ikraftträdandebestämmelsen tillämpas fr.o.m. den 1 oktober 1995.

I 7 kap. 3 § 1–3 ersättningslagen föreskrivs vad som skall vara pensionsgrundande arvode, nämligen i punkt 1 ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 §, i punkt 2 tilläggsarvode enligt 3 kap. 2 § och i punkt 3 arvode enligt 1 § 1–4 och 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ. Tilläggsarvode i punkt 2 enligt 3 kap. 2 § avser bl.a. arvode till ordförande och vice ordförande i utskott. Hänvisningen i 7 kap. 3 § 3 ersättningslagen till 1 § 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ infördes den 1 januari 1998. Det var i samband med att konstitutionsutskottet (1997/98:KU6) behandlade dåvarande Riksdagens förvaltningskontors förslag 1996/97:RFK2 om vissa ändringar i ersättningslagen som det uppmärksammades att bestämmelserna om vad som utgör pensionsgrundande arvode inte omfattade arvoden till ordförande och vice ordförande i EU-nämnden. Förslaget till ändring kom emellertid inte att fullt ut innehålla åtgärder mot bristerna. Ut-

skottets förslag tog endast upp att en hänvisning till 1 § 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ skulle införas i 7 kap. 3 § 3 ersättningslagen. Arvodena i EU-nämnden kom således inte att ingå i underlaget för beräkning av inkomstgaranti enligt 13 kap. 7 § ersättningslagen och inte heller i underlaget för vare sig egenpensionsförmåner eller beräkning av inkomstgaranti enligt företrädarlagen. Det finns enligt riksdagsstyrelsens mening inget som talar för annat än att arvoden till ordföranden och vice ordföranden i EU-nämnden i angivna avseenden skall jämföras med arvoden till ordföranden och vice ordföranden i utskott. Dessa arvoden ingår i underlaget för beräkning av inkomstgaranti enligt 13 kap. ersättningslagen. En hänvisning till 1 § 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ bör därför tas in i 13 kap. 7 § 3 ersättningslagen.

4.2.2.2 Företrädarlagen

Av förarbetena till företrädarlagen (1995/96:RFK5 och 1995/96:KU27) framgår uttryckligen att företrädarna för Europaparlamentet skall tillförsäkras samma egenpensionsskydd och ha samma rätt till inkomstgaranti som riksdagens ledamöter. Enligt 1 kap. 1 § företrädarlagen har den som är eller har varit både företrädare i Europaparlamentet och ledamot i riksdagen rätt till ovan nämnda förmåner enligt bestämmelserna i företrädarlagen.

Arvoden till ordföranden och vice ordföranden i EU-nämnden ingår, som tidigare nämnts, i dag inte i underlaget för vare sig egenpensionsförmåner eller beräkning av inkomstgaranti enligt företrädarlagen. Motsvarande bestämmelser som kommer att gälla enligt ersättningslagen skall gälla även företrädarlagen. Det innebär att hänvisningar till 1 § 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ bör tas in i 3 kap. 4 § och 9 kap. 7 § företrädarlagen.

4.2.3 Sjukpension

4.2.3.1 Bakgrund

När lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (ersättningslagen) infördes var det en utgångspunkt (se 1993/94:RFK4 och 1993/94:KU43) att riksdagsledamöternas egenpensions- och efterlevandepensionsförmåner, och däribland sjukpensionen, fortsättningsvis skulle regleras på ett sådant sätt att förmånerna bestämdes i närmare anslutning till vad som gällde för en statstjänsteman enligt pensionsplanen för arbetstagare hos staten m.fl. (PA-91). Det uttalades att det är rimligt att sjukpensionen i likhet med ålderspensionen regleras på ett sådant sätt att pensionsförmånerna i huvudsak överensstämmer med PA-91. Det innebär att sjukpensionen skulle beräknas på samma sätt som för statstjänstemän i motsvarande lönenivå och samordnas med bl.a. förtidspensionsförmåner från den allmänna försäkringen.

4.2.3.2 Gällande ordning

I 9 kap. 5 § ersättningslagen infördes en bestämmelse att sjukpension utgör tidsfaktorn multiplicerad med 117,5 % av underlaget för egenpensionsförmånerna upp till ett basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring samt tidsfaktorn multiplicerad med 81,5 % av det resterande underlaget.

Efter förebild i PA-91 infördes även en bestämmelse om samordning i 9 kap. 6 § ersättningslagen. Av denna bestämmelses nuvarande lydelse framgår att sjukpension skall minskas med sådan ersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, annan författning eller kollektivavtal som avser samma inkomstbortfall och om inte hel sjukpension betalas, minskas avdraget i motsvarande mån.

Motsvarande bestämmelser togs in i 5 kap. 5 och 6 §§ lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet (företrädarlagen) vilken trädde i kraft den 1 juni 1996.

Dåvarande Riksdagens förvaltningskontor ansåg efter en tid att det fanns skäl att ta ännu ett steg i anpassningen av pensionsförmånerna m.m. till PA-91 och föreslog (se 1996/97:RFK2 och 1997/98:KU6) att beräkningsreglerna rörande bl.a. sjukpension i såväl ersättningslagen som företrädarlagen skulle ändras och göras lika med vad som gäller enligt pensionsplanen. Ändringsförslaget innebar i huvudsak att förmånerna inte längre skulle beräknas på hur stort underlag som helst utan dels trappas av när underlaget överstiger 20 basbelopp, dels begränsas till att beräknas på ett underlag upp t.o.m. 30 basbelopp.

Riksdagen beslutade i enlighet med förvaltningskontorets förslag om ändringar i 9 kap. 5 § ersättningslagen (SFS 1997:1067) och i 5 kap. 5 § företrädarlagen (SFS 1997:1066). Ändringarna innebar att sjukpensionen utgör tidsfaktorn multiplicerad med 21 % av den del av underlaget för egenpensionsförmånerna som inte överstiger 7,5 basbelopp, med 81 % av den del av underlaget som överstiger 7,5 basbelopp men inte 20 samt 40,5 % av den del av underlaget som överstiger 20 men inte 30 basbelopp. Ändringarna trädde i kraft den 1 januari 1998.

4.2.3.3 Förslag om samordning

Det råder ingen tvekan om att avsikten med de ändringar som gjordes i reglerna om beräkning av sjukpension i ersättningslagen och företrädarlagen var att ytterligare anpassa dessa till PA-91. De ändringar som infördes fr.o.m. den 1 januari 1997 i reglerna om sjukpension i PA-91 innebar att sjukpensionen enligt huvudregeln ändrades till att beräknas netto, dvs. den samordnas inte längre med allmän pension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Samordning av sjukpension skall enligt PA-91 dock fortfarande ske på lönedel upp till 7,5 prisbasbelopp med livränta enligt lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring.

Det får antas vara av rent förbiseende som bestämmelserna om samordning av sjukpensionen i 9 kap. 6 § ersättningslagen och 5 kap. 6 § företrädarlagen inte anpassades samtidigt som bestämmelserna om procentsatser och beräk-

ningsunderlag ändrades. För att intentionen bakom de tidigare gjorda ändringarna skall kunna fullföljas och en riksdagsledamot eller företrädare inte skall komma i ett sämre läge än statsjänstemän föreslås att bestämmelserna om samordning av sjukpension begränsas till att endast gälla livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF). I PA-91 anges visserligen att samordning även skall ske med livränta enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (YFL). Någon sådan samordning förekommer emellertid inte i praktiken. Vid tillämpningen av PA-91 anses yrkesskadelivränta inte kompensera samma inkomstbortfall som sjukpensionen. Mot bakgrund av att samordningsbestämmelserna i ersättningslagen och företrädarlagen även i fortsättningen uttryckligen bör begränsas till att gälla ersättning som avser samma inkomstbortfall bör YFL inte innefattas i bestämmelserna.

Det bör i sammanhanget noteras att riksdagen den 1 juni 2001 har beslutat att förtidspensionssystemet, som för närvarande är en del av det allmänna pensionssystemet, skall ersättas med ett nytt system med sjukersättning och aktivitetsersättning som skall tillhöra sjukförsäkringssystemet (se prop. 2000/01:96 och 2000/01:SfU15). Begreppen förtidspension och sjukbidrag utmönstras. Ersättningen vid långvarig eller varaktig medicinskt grundad arbetsoförmåga skall benämnas sjukersättning respektive tidsbegränsad sjukersättning. Försäkrade som är yngre än 30 år skall kunna få aktivitetsersättning fr.o.m. den 1 juli det år den försäkrade fyller 19 år. Det nya systemet, som träder i kraft den 1 januari 2003, medför att anpassningar behöver göras i ersättningslagen och företrädarlagen under år 2002.

4.2.4 Tjänstgöringstid enligt ersättningslagen

I 13 kap. 8 § ersättningslagen finns bestämmelser om beräkning av inkomstgarantins storlek.

För tid efter det första garantiåret betalas inkomstgaranti med vissa i bestämmelsen angivna andelar av garantiunderlaget i förhållande till ledamotens tid i riksdagen. Uttrycket *tid i riksdagen* har föranlett viss osäkerhet om det enbart är den senast intjänade tiden eller den sammanlagda tiden i riksdagen som avses.

Av förarbetena till ersättningslagen framgår att även riksdagsår som inte ligger i följd skall medräknas vid beräkning av tjänstetidsfaktorn (förs. 1987/88:13 s. 5, KU 1987/88:42 s. 2). I motsvarande bestämmelse i företrädarlagen (9 kap. 8 §) har detta också tydligt angetts genom att formuleringen *ledamotens sammanlagda tid i Europaparlamentet och riksdagen* valts. För att undanröja varje form av missförstånd anser riksdagsstyrelsen att motsvarande formulering – ledamotens sammanlagda tid i riksdagen – bör väljas i 13 kap. 8 § första stycket ersättningslagen.

4.3 Efterlevandepension

4.3.1 Gällande ordning

I ersättningslagen och företrädarlagen finns tre former av förmåner för efterlevande.

Efter den som är riksdagsledamot eller företrädare i Europaparlamentet eller berättigad till ålderspension eller sjukpension enligt någon av ersättningslagen eller företrädarlagen betalas under vissa förutsättningar efterlevandepension till efterlevande make och till den avlidnes barn som ännu inte fyllt 20 år (11 kap. 1 § ersättningslagen och 7 kap. 3 § företrädarlagen). Efterlevandepension betalas ut under högst fem år.

Dessutom finns en kompletterande efterlevandepension (12 kap. ersättningslagen och 8 kap. företrädarlagen) som är varaktig och kan betalas efter den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller företrädare i Europaparlamentet eller berättigad till ålderspension eller sjukpension enligt ersättningslagen eller företrädarlagen. En förutsättning är att underlaget för egenpensionsförmåner överstiger 7,5 basbelopp. För att kompletterande efterlevandepension skall betalas ut till efterlevande make måste äktenskapet eller samboförhållandet ha ingåtts senast den dag ledamoten fyllt 60 år. Till barn betalas kompletterande efterlevandepension ut t.o.m. den månad då barnet fyller 20 år.

För den f.d. riksdagsledamoten eller företrädaren i Europaparlamentet som har inkomstgaranti, men inte är berättigad till ålderspension, finns särskilda regler för efterlevandeskydd (13 kap. 13–17 §§ ersättningslagen och 9 kap. 13–17 §§ företrädarlagen). Detta omfattar främst efterlevande barn men kan vid särskilda omständigheter beviljas även efterlevande make.

4.3.2 Förstärkt skydd för efterlevande till riksdagsledamöter eller företrädare i Europaparlamentet som fyllt 70 år

I fråga om den efterlevandepension som regleras i 11 kap. 1 § ersättningslagen och 7 kap. 3 § företrädarlagen gäller att den betalas ut under fem år från dödsfallet, dock längst till dess att den avlidne skulle ha fyllt 70 år. Har riksdagsledamoten eller företrädaren avgått med ålderspension efter fyllda 65 år betalas efterlevandepension under fem år räknat från avgången. Det innebär att längden på den period under vilken efterlevandepension betalas ut efter en ledamot som avgått med ålderspension efter fyllda 65 år beror på hur nära avgången som dödsfallet inträffar. Bestämmelserna har införts efter förebild i den pensionsplan som gäller för arbetstagare hos staten m.fl. (PA-91).

Genom dödsfallet upphör arvodet, sjukpensionen eller ålderspensionen att betalas ut. Syftet med efterlevandepensionen är att under en tid kompensera den efterlevande maken liksom den avlidnes barn för en del av den inkomsten. Någon behovsprövning görs inte enligt de aktuella lagarna. Efterlevandepension betalas ut till samtliga berättigade med högst 1,2 basbelopp per år för

en efterlevande och för varje berättigad efterlevande därutöver med ett belopp motsvarande ett halvt basbelopp, att fördelas mellan samtliga efterlevande enligt särskilda bestämmelser. Om en riksdagsledamot som är yngre än 70 år skulle avlida i dag och efterlämna endast make, skulle efterlevandepensionen för 2001 bli 44 280 kr, vilket skulle betalas ut med 1/12 för varje månad som återstår av 2001.

Statistik över åldersfördelningen bland ledamöterna visar att antal ledamöter över 65 år har varierat från fyra till arton ledamöter vid valet sedan 1970. Vid valet 1998 var tio ledamöter över 65 år, medan tjugonio ledamöter var mellan 60 och 64 år.

De gällande bestämmelserna om efterlevandeskydd utgår i och för sig redan i dag ifrån att riksdagsledamöter eller företrädare i Europaparlamentet kan inneha uppdrag också efter fyllda 65 år – och att en efterlevande make eller maka därigenom kan ha behov av efterlevandepension. Som framgår av nuvarande bestämmelser betalas efterlevandepensionen ut enligt huvudregeln längst till dess den avlidne skulle ha fyllt 70 år. Dock gäller att om ledamoten avgått från sitt uppdrag med pension efter fyllda 65 år, t.ex. vid 70 års ålder, och därefter avlider, skall femårsperioden beräknas från tidpunkten för avgången. Det innebär alltså ett genombrott av den annars gällande 70-årsgränsen.

Någon motsvarande genombrottsregel finns emellertid inte vad gäller den som vid dödsfallet innehar uppdrag som ledamot eller företrädare och har fyllt 65 år. Efter t.ex. den som fortfarande är riksdagsledamot vid 70 års ålder när han eller hon avlider betalas inte någon efterlevandepension ut, förutom kompletterande efterlevandepension.

Enligt riksdagsstyrelsens mening kan en sådan ordning ifrågasättas. Behovet hos de närstående av efterlevandepension får enligt styrelsens mening anses vara lika stort efter den som var riksdagsledamot som efter den som gått i pension efter fyllda 65 år; behovet av efterlevandepension får anses vara lika stort oavsett om den avlidne uppbar arvode eller ålderspension från riksdagen. Det är enligt riksdagsstyrelsens mening också rimligt att göra ett genombrott i 70-årsbegränsningen i de fall dödsfallet inträffar under pågående tjänstgöring. Mot denna bakgrund anser riksdagsstyrelsen att efterlevandepension skall betalas ut i fem år efter den riksdagsledamot eller företrädare i Europaparlamentet som avlider, oavsett ålder. En sådan ändring kan komma att medföra vissa merkostnader, vilka dock bedöms rymmas inom beslutade ramar för ledamöternas pensioner och inkomstgarantier.

Ändringar föreslås i 11 kap. 3 § ersättningslagen och 7 kap. 3 § företrädarlagen. Utöver genombrottet av 70-årsgränsen för den som är aktiv ledamot efter fyllda 65 år föreslås inte några förändringar i bestämmelserna om efterlevandepension, dock att dessa omarbetats något till följd av förslaget. Detta innebär att 70-årsgränsen fortfarande gäller för efterlevandepension efter den riksdagsledamot eller företrädare i Europaparlamentet som avgått före fyllda 65 år. Enligt bestämmelsens andra mening gäller detta sålunda för den som avgått med sjukpension eller som vid dödsfallet var berättigad till ålderspens-

ion enligt de aktuella lagarna. Berättigad till ålderspension är enligt 8 kap. 1 § ersättningslagen och 4 kap. 1 § företrädarlagen den som varit ledamot eller företrädare i Europaparlamentet i minst sex år och vid avgången fyllt 50 år. Slutligen fångas, i tredje meningen, upp den som avgått med ålderspension då denne fyllde 65 år. Genombrottet av 70-årsgränsen för den som avgår med ålderspension efter fyllda 65 år kvarstår oförändrat i sista meningen.

4.4 Ikraftträdande m.m.

De föreslagna ändringarna i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (ersättningslagen) och i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet (företrädarlagen) föreslås träda i kraft den 1 januari 2002.

De nya bestämmelserna om sjukvårdskostnader föreslås tillämpas på framställningar om ersättningar som görs efter ikraftträdandet.

I ett hänseende finns det skäl för att tillämpa de ändrade bestämmelserna retroaktivt. Det gäller bestämmelserna om behandlingen av EU-nämndsarvoden till ordföranden och vice ordföranden vid beräkning av egenpensionsförmåner och inkomstgaranti.

Underlaget för beräkning av egenpensionsförmånerna i 7 kap. ersättningslagen och i 3 kap. företrädarlagen beräknas med utgångspunkt i det pensionsgrundande arvodet för de kalenderår en ledamot innehaft uppdraget under en femårsperiod närmast före avgångsåret. Med hänsyn till att EU-nämnden inrättades den 1 januari 1995 och att bestämmelserna om arvoden till ordföranden eller vice ordföranden har tillämpats sedan dess borde i princip den föreslagna ändringen i 3 kap. 4 § företrädarlagen tillämpas från denna tidpunkt. Arvodesbestämmelserna överfördes emellertid från ersättningslagen till 1 § 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ med tillämpning fr.o.m. den 1 oktober 1995. Därtill kommer att företrädarlagen inte trädde i kraft förrän den 1 juni 1996. Det innebär att ändringen i 3 kap. 4 § företrädarlagen i stället bör tillämpas fr.o.m. den sistnämnda tidpunkten.

När hänvisningen till 1 § 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ infördes i 7 kap. 3 § 3 ersättningslagen föreskrevs inte att bestämmelsen, som trädde i kraft den 1 januari 1998, skulle vara retroaktivt tillämplig (SFS 1997:1067). Det medför att den som erhållit arvoden som ordförande eller vice ordförande i EU-nämnden före detta datum inte får tillgodoräkna sig dessa vid beräkning av underlaget för egenpensionsförmånerna enligt ersättningslagen. Ett sådant utfall torde inte ha avsetts när ändringen gjordes och framstår enligt riksdagsstyrelsens mening inte som rimligt. Övergångsbestämmelsen till lagen (1997:1067) om ändring i ersättningslagen bör därför ändras så att bestämmelsen i 7 kap. 3 § 3 nämnda lag med hänvisning till 1 § 8 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för

uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ tillämpas fr.o.m. den 1 oktober 1995.

Underlaget för beräkning av inkomstgaranti enligt såväl 13 kap. 7 § ersättningslagen som 9 kap. 7 § företrädarlagen utgörs av arvoden som betalas vid avgångstillfället. Trots att behovet av en retroaktiv verkan för dessa ändringar därför skiljer sig från vad som gäller vid beräkning av egenpensionsförmånerna bör de ändå tillämpas retroaktivt från de tidpunkter då de enligt ovan fört resonemang borde ha trätt i kraft, den 1 oktober 1995 respektive den 1 juni 1996.

Förslaget om ändrade sjukvårdsförmåner för riksdagens ledamöter innebär en besparing på ca 120 000–150 000 kr per år inklusive sociala avgifter. Vissa av förslagen som rör inkomstgaranti, egenpensionsförmån och efterlevandepension kan innebära en viss merkostnad. Detta gäller bl.a. förslaget som rör arvodet i EU-nämnden som underlag för beräkning av inkomstgaranti och egenpensionsförmån samt förslaget om förstärkt skydd för efterlevande till riksdagsledamöter eller företrädare i Europaparlamentet som fyllt 70 år. Dessa merkostnader bedöms kunna rymmas inom beslutade ramar för ledamöternas pensioner och inkomstgarantier.